

«Euskaldunaren aktibazioa lehentasuna da, inork ez dizkigu babak eltzetik aterako»

Patxi Baztarrika
Euskararen politikaz beti

Hamar urte zituen Rikardo Arregik bultzatutako kanpainaren oihartzuna paparrera heldu zitzaionean: "Euskaldunok euskaraz" intsignia. 50 urte geroago, euskaldunok euskaraz egin dezagun deika ari da Patxi Baztarrika, hizkuntza politikaren ur hotzean errea.

Testua: Miel A. Elustondo

Argazkiak: Dani Blanco

Hizkuntza politikarako ardura utzi zenuelarik 2016an, ez zenuen elkarrizketarik nahi izan. Zergatik?

Ez zen garaia, ez zen nire momentua. Halaxe erabaki nuen. Elkarrizketa eskeak estimatu nituen, baina etorri berrien garaia zen, interesgarriagoa zen haiek zer zioten jakitea, nik esan neza-keena baino. Horrixe eutsi nion. Orain iritzi pertsonala ematen dut, beste inor konprometitu gabe.

Hizkuntza Politikarako sailburuorde izan zinen bi legegintzalditan. Lankidetzaren eta adostasunaren hizkuntza politikak izanagatik ere, kritikak jaso zenituzten.

Jardun publikoan behar-beharrezkoak dira kritikak, eta onartu egin behar dira. Nik, esaterako, asko ikasi dut kritiketatik. Euskarak beharrezko ditu ekimen

soziala, ekimen pribatua, eta herri erakundeek ekimen publikoa. Hirurak. Euskararen munduetan, berriz, 40 urte honetako talka politikoak bere eragina izan du. Sektore jakin batek instituzionalizazioa ukatuz definitu du bere estrategia politikoak, instituzionalizazioari legitimitatea ukatu dio, eta talka politiko horrek isla izan du euskararen arloan; oso modu berezian, euskararen arloan. Azkeneko urteetan onbidean da egoera, eta onbideratuago izango da datozen urteetan. Hori mesedegarri izango du euskarak. Hala ere, bestelako kritikak ere gogoan ditut. Adibidez, euskal gobernuak Euskararen Agenda Estrategikoa egitea dirua alferrik botatzea zela ere entzun genuen, edo *Aldatu txipa* kanpaina abiarazi genuenean –euskaraz dakitenen aktibaziorako hartaz ari naiz,

Patxi Baztarrika Galparsoro
Ataun, 1958

Filosofia eta Hezkuntza Zientzietan lizentziaduna, itzultzaile hasi zen Andoingo Udalean 1981ean eta Euskara Zerbitzuaren teknikari arduraduna da egun. Tartean, Gipuzkoako Foru Aldundian jardun zuen eta Donostiako Udaleko zinegotzi ere izan zen. Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako sailburuorde izan zen 2005-2009 eta 2012-2016 legealdietan. NPLD Europako Hizkuntza Sarearen presidente izan zen 2015-2017 artean. *Babeli gorazarre* (Alberdania, 2010) du argitaratua.

lehen hitza euskaraz egitea sustatzea helburu zuenaz-, berealdikoak entzun behar izan genituen, euskara inposatzen ari ginela eta hau eta hura. Horiek ere, bistan da, talka politikoa zuten jatorria.

Nola ikusten duzu euskararen egoera gaur egun? Berdin ikusten da Eusko Jaur-laritzaren Hizkuntza Politikarako Sailbu-ruordetzaren talaiatik nahiz Andoaingo Udaleko Euskara Zerbitzutik?

Paisaia bera ez da berdin ikusten lehen solairutik edo hamahirugarrenetik. Ezaugarriak eta ñabardurak hainbat izan ohi dira. Batetik nahiz bestetik, nik euskara hazten ari dela ikusten dut, dela etxeko transmisioan –eta ez da askotan aipatzen–, ezagutzan –hauxe aipatzen da beti–, eta erabileran. Hazten ari den hizkuntza da euskara. Joan den 30 urte honetan hazkunde jarraitua izan du euskarak, eta kasu honetan, adjektiboak garrantzi handia du: jarraitua. Ez du parekorik munduan, Miquel Gros i Lladósek esan zuenez. Erabilera ere hazten ari da, gazteen artean batez ere, gehiago eremu publiko formalean etxeko giroan baino. Horrek, jakina denez, faktore askorekin du lotura, eta besteak beste, hizkuntzaren gaitasun erlatiboarekin. Euskaldunok, zorionez, ez gara elebakarrak, eta horregatik ari gara gaitasun erlatiboaz hizketan, beste hizkuntza batekiko gaitasunaz ari garelako. Euskarari dagokionez, gero eta gehiago dira lehen hizkuntza euskara ez baina gaztelania dutenak. Normala da euskara gehiago erabiltzea eremu publikoan etxean baino. Euskarak etapa asko irabazi ditu, etapak irabazten ari da, eta irabazten jarraitu beharko du, guztiz irabaztera iristeko.

Noizko “guztiz irabazi”?

Bi-hiru belaunaldi begira, euskarak ziurtatua luke biziraupena. Aldiz, ezin esan bizi-indarra ziurtatua duela. Bizi-indarra dago jokoan, hizkuntza bizia izatea, ez dadin euskara txokoko epeltasun goxoa zokoratuta dagoen hizkuntza izan. Herritarren esku dago euskara, eta horrek motibazioari eragitea eskatzen du. Lehenetsi beharreko puntua da motibazioa, pluralean esanda, erdigunean ez baitago hizkuntza, hiztuna baino, eta horrek berealdiko konplexutasuna dakar, emozioak, sentipenak, pozak eta haserreak jokoan direla esan nahi baitu. Euskarak hazkunde jarraituaren

Sozialisten hizkuntza

“Beste hizkuntza politika bat gauzatu zuten, aurrekoarekin eten gabe ere, nahiz eta errotiko aldaketak iragarri hasi ziren. Geldotze bat gertatu zen hizkuntza politikan, bereziki nabarmena Osakidetzan edo kontsumo arloan, baita helduen euskalduntzean ere. Baina ez zen 360 graduko aldaketarik izan, gure gizartean, askori esker, baita sozialistei esker ere, adostasun maila handia lortu baitugu hizkuntza politikari dagokionean”.

Balorazioa

“2016an, herritarren %62k egokitzen jo zuten Jaur-laritzaren hizkuntza politika, desegokitzen %19k. Bost urte lehenago baino 13 puntu gorago baloratu zuten gure talde lana. Zifrak ez ziren ohikoak kolore jakin bateko gobernuaren lana baloratzen baitzuten. Hamabost urtean egindako neurketa guztietako zifrarik altuenak ziren, lurraldez lurralde orekatuak, erdaldunen eta euskaldunen artean ere orekatuak. Gizartearen ia bi herenek zer motatako hizkuntza politika egin behar den seinatu zuten. Aprobetxatu behar diren erreferentziak eman zituzten, kontsentsu politiko eta soziala hain beharrezko den arloan”.

bidea hartua du, eta orain, hazkunde jarraitu horri iraunkortasuna eman behar diogu. Hurrengo belaunaldien lana izango da hori, subordinazioari alto ematea.

Euskararen erabilera helburu, txitean-pitean erabili izan zenituen “elebitasun pasiboa”, “euskara hiztunen aktibazioa”, “erakargarritasuna”, “atxikimendua”... Kritika iturri horiek ere.

Hitz gakoak dira, horratik! Elebitasun pasiboa dela-eta, adibidez, 2005eko legealdian bertan zabaldu genuen kontzeptua. Beste zenbaiten artean, Moreno Cabrerak landutakoa da. Hark seskilinguismoa esaten zion. Euskara gaitasun erabatekoa ez duten hiztunak elebakarren zakuan sartzea berealdiko errore estrategikoa da. Orain “belarriprestak” aktibatu nahi ditugu, baina kritikak izan zituen, euskaldun osoaren helburuari bizkar ematea zela ere esan zuten, ikuspegi ezberdinak plazaratu ziren, eta zinez, legitimoak dira kritikak eta ikuspegi guztiak. Besteak beste, kritikek aberastu eta argitu egiten dituzte kontzeptuak, eboluzionatzen laguntzen digute. Aktibazioari dagokionez, kritikak jaso zituen beste kontzeptu bat duzu. Esan behar dut euskaldunaren aktibazioa lehentasuna izan dela nire iritzian, horretan jarri behar dugula fokoa, inork ez dizkigulako babak eltzetik aterako. Horixe da errealtatea. Euskalduna errudun egiten genuela ere esan zuten kritikek, erruduntasun filosofiarik gabe errealtatea ulertzeko zailtasunak baititu askok, eta kontu honetan sekularizazio handixeagoak ez liguke kalterik egingo. Ez gabiltza errudun bila, hiztun bila baizik: euskaraz hitz egiteko kondizioak betetzen dituen euskaldun bila. Ze ondo “ahobiziaz” mugiaraztea.

Erakargarritasuna, atxikimendua...

Euskarak irabazten jarraituko badu, hizkuntza politika aurreratua eta aktiboa behar da, lege-babesa, herri erakundeen konpromisoa eta jardun jarraitua. Hala ere, erakargarritasunik gabe, herritarren atxikimendurik gabe, jai du euskarak. Aspaldi irakurri nion Txepetxi bere buruari galdetzen ziola: “Euskarak aurrera egingo badu, zer da beharrezkoa? Euskara eginbeharra izatea, ala plazera?”. Haren erantzuna, “plazera”, “eginbeharra” gutxietsi gabe. Askok egin du gogoeta bera, nahiz eta beste modu batera. Akordatzen naiz Kirmen Uribe-

ren *Mussche* nobela ederrean, Robertek galdera egiten duela: “Zerk mugitzen du mundua? Ekonomiak, botereak ala maitasunak?”. Eta erantzuna: “Maitasunak”. Euskararen jardunak erakargarri izan behar du, obligaziozkoa ez denean ere erabilia izango bada.

Zertan da, euskarari dagokionean, oro har, agintarien aitzindaritzza?

Joan diren hiru hamarraldietan euskarak ibilbide ikaragarria egin du, eta hori ez zatekeen posible hizkuntza politika aurreratua gabe. Ikusi nahi ez duena, itsu da. EAEn hizkuntza biziberritze-ko egin den bidea ikaragarria da. Ikusi besterik ez dago zer gertatu den Nafarroan eta Iparraldean, urte askoan oso bestelako hizkuntza politikak izan diren horietan. Nire ustez klabea da agintarien lidergoa ahalik eta transbertsalena izatea, hau da, lidergo horretan herri

erakundeetako hainbat arlotako ardura-dunak ahalik eta gehien inplikaturik egotea. Jon Darpón Osasun sailburua dut adibide. Niri pozgarri zait Osasun sailburuari esaten entzutea euskarak pisu handiagoa izan behar duela osasun zerbitzuetan, hain zuzen ere, sendagilearen eta gaixoaren arteko enpatia areagotzeko baliagarria delako euskara, zerbitzuaren kalitatea hobetzen duelako. Oso argumentu inportantea iruditzen zait, eta transbertsalitatearen adibide ezin hobea. Hala ere, agintarien aitzindaritzza gauzatzeko modurik onena litzateke beraien ere, beren eguneroko jardunean, euskarari komunikazio hizkuntza izateko atea irekitzea. Horixe litzateke lidergorik indartsuena.

Zein ditugu euskararen oraingoak eta etorkizunera begirako erronkak?

Ez noakizu *Eta hemendik aurrera, zer?*

dokumentuak jasotzen duen guztia esatera, Euskararen Aholku Batzordeak aho batez onartu zuena, eta diputazioek eta orduko Jaularitzak eta euskararen eragile sozial askok, eta pisu handikoek, onartua. Hantxe ageri dira erronkak. Lankidetzaz eta adostasunaz hainbeste hitz egiten denean, komeni da dokumentu hartaz baliatzea. Erronkarik nagusia aipatzearen, hala ere, euskararen auzia agenda sozialaren erdigunean kokatzea, efektiboki, ez sinbolikoki, da inportanteena. Agenda soziala aipatu dut, ez agenda politikoa, oso emanak baikara horretara mugatzera. Indar handiagoz agertu beharko luke euskarak agenda sozialean, presentzia ahula baitu, gaur-gaurkoz, gure agenda sozialean. Askotariko eragile sozial, sindikatu, enpresa, elkartek... asko eta asko konbentziturik daude euskararen auzia ez dagokiela.

Erronka nagusia agenda sozialaren erdigunean kokatzea, ez erronka bakarra, bistan denez.

Hemendik hamarraldi batzuetara gutxiengo izango dira erdaldun peto-petoak, baina, hala ere, gehiengo izango dira gaztelania lehen hizkuntza izango dutenak. Ausardia behar dugu errealtate hori –ezagutu ondoren– onartzeko, bestela ez baitugu hizkuntza aurrera-bidean jarriko. Erronka transbertsaletan, motibazioa aipatu behar. Hitzunak hautua egin beharko duenez, hizkuntza gutxituen kasuan nahitaezko da hizkuntza kontzientzia izatea. Ez, inondik ere, ideologia politiko jakin bati lotutakoa, gizarte proiektu bati lotutakoa baizik: etxean jasotako hizkuntzari eusteko erantzukizuna, gizarte pluralaren singularitasunari eusteko nahia, identitatea, pragmatikotasuna... Lotu dezagun hizkuntza kontzientzia era horretako elementuekin. Nik ez dut beste biderik ikusten euskara gure hizkuntza nazional bihur dadin. Bestela bada, euskara, onenean, tribu bateko hizkuntza izango da, hizkuntza subordinatua, ez hizkuntza nazionala. Gizartea euskararekiko “Bai, baina” jarrera duen jendez beterik dago, eta horiek euskararen aldera ekarri behar dira. Hori da nire iritzia.

Etxeparerren lehen liburutik hona gabil-tza euskararekin atzera eta aurrera. Beti euskararekin jirabuel-taka bizi-tzea ote dagokigu?

Chomskyk esan zuen: “Hizkuntza txiki-en etorkizuna ezin da aurreikusi, herritarren esku dago”. Horregatik dagokigu jira eta buelta ibiltzea. Edo Fishmanek esan zuena: “Geu gara gure hizkuntzaren berme bakarra”. Jirabuel-taka ibili behar! Hautua egin behar! Euskal-

Azken hitza:
Agur

“Kargua utzi eta ondoko egunetan dozenaka idatzi jaso nituen, esker onekoak. Haietako asko, gehienak, euskalgintza sozialeko eragileek idatziak ziren. Idatzietan, oroz gain, elkarlanerako zubiak eraiki izana, eta lankidetzeta eta adostasuna landu izana azpimarratzen zen”.

dunen aktibazioak, mintza-jardunak, eutsi dio bizirik euskarari. Nola, bestela. Bere sinpletasunean hain klabea den

kontzeptua, ez da gaurkoa. Beti beharko dira sustapen politikak, agintarien konpromisoa, agenda soziala... baina eskatuko du aukera horiek baliatzea, eta aukera horiek baliatzeko, hautua egin beharko da. Eta hori lotuta dago motibazioekin, hizkuntza kontzientziarekin... eta hori oso gauza korapilotsua da. Erabilera prestigiatzen ikasi beharko dugu, ez bakarrik ezagutza, komunikazio tresna izan dadin etorkizunean, nahiz eta beti egongo den kontzientziari lotua eta, horregatik hain zuzen, korapilotsua izango den. Gogoan dut Bernardo Atxagak, Euskaltzaindiara sartzean egin zuen hitzaldian esan zuena: “Ez zait inporta krisian dagoen hizkuntza bat izatea, baldin eta krisi horrek bost mila urte irauten badu”. Horixe. ■

DATU PERTSONALEN BABESA

EUROPAKO ARAUTEGI BERRIA
Zure enpresa egokitzen
lagunduko dizugu

SIGACUS

943 453 588 · www.sigacus.com

MOYUA
HILETA ZERBITZUAK
Zure momentu
zailetarako

Tel.: 943783447 - 617442466
mmoyua@telefonica.net
Otañui Gotzaina kalea, 27 - Oñati

**Zure jendea,
zure hedabidea,
zure iragarkia.**

Jarri publizitatea hemen

ARGIA

943 371 545
publiz@argia.eus
www.argia.eus/tarifak